

Societatea filarmonică

După răpunerea lui Tudor Vladimirescu, în mai 1821, cițiva voitori de bine ai țării lor munteneste, precum Nicolae Văcărescu, Dinicu Golescu, Ion și Constantin Cimpineanu, Emanoil Băleanu și alții, făcînd un **Legămînt pentru unire**, întocmesc, în Brașovul pribegiei și al speranțelor, o „societate literară română”, semn al vremii luminate ce va să vie. Cu cheltuiala și osîrdia lor, „jurații” gîndeau la scrierea unei gramatici românești și a unui dicționar, la deschiderea de școli naționale și la întocmirea gazetelor, la întemeierea **teatrului național** în jurul căruia să se strîngă condeie pătrunse de rosturi patriotice. Statutele societății vor rămîne în păstrarea lui Ion Cimpineanu, capul „partidei naționale” de mai tîrziu din Obșteasca Adunare a Țării Românești.

Peste cițiva ani, sosit din drumurile sale „evropenești” cu aprige gînduri de prefaceri, Dinicu Golescu, după ce pune sub teascurile unei tipografii din Buda **Insemnare a călătoriei mele** (1826), caută „soți” pentru **Societatea literară românească**. La conacul din Golești — nu în tîmplător, pe locurile unde fusese martirizat Domnul Tudor! — se însoțesc boierul Dinicu Golescu, Heliade Rădulescu, Stancu Căpățineanu, nutrinđ gînduri tainice, pe care le dau pe față după cum le îngăduie cursul vremii: transformarea școlii de la „Sfîntul Sava” în colegiu, înființarea de școli normale în județe, de școli primare la sate, instalarea unor tipografii, dar și fundarea mult doritului **teatru național**. Două biruințe ale acțiunilor acestei societăți: **Gramatica românească** (1828) și **Gazeta Curierul românesc** (1829).

În acest mare periodic al culturii noastre, apare, la 24 iulie 1830, manifestul **Societății literare** despre misiunea teatrului național: „...școala cea dintîi a gustului, a moralului și a formării obiceiurilor, petrecerea cea mai nobilă, locul unde cu vremea vom auzi și vom vedea încoronați pe poeții și pe autorii noștri”.

Timpuria stingere a lui Dinicu Golescu zădărnici pentru o vreme planurile. Dar, ca și la 1822, cineva păstra cu pioșenie, pentru momente prielnice, statutele. Acum, Heliade Rădulescu.

Sîntem în plină epocă regulamentară, cînd o nouă generație de oameni ai cărții, pornită din școala lui Gheorghe Lazăr, va da culturii noastre moderne temeiurile istorice.

Chiar dacă în saloane se mai vorbește grecește, „duhul răzvrătitor” al minților luminate lucrează pentru o activă conștiință națională. Cu largă participare a membrilor „Obșteștii adunări” a Țării Românești, dar cu osîrdia lui Ion Cimpineanu, a lui Heliade Rădulescu — depozitarii statutelor gîndite la 1822 și 1827 pentru o românească **Societate literară** — și a profesorului de declamație Costache Aristia, se fundează, în 1833, **Societatea filarmonică**, cu scopul de a lucra pentru „cultura limbii românești și înaintarea literaturii, întinderea muzicii vocale și instrumentale în Principat, și spre aceasta formarea unui Teatru Național”.

Eforii — cu rol în istoria culturii noastre — Em. Băleanu, N. Golescu, C. Brăiloiu, Iancu Văcărescu, I. Oteteleșanu și alți vreo patruzeci — hotărîsă contribuțiile materiale, tipărirea întîiului periodic teatral **Gazeta Teatrului Național**, deschiderea **Școlii de muzică vocală, de declamație și literatură**, unde Aristia predă arta actorului, Heliade Rădulescu — literatura, I. Wachman — muzica.

La „școala de declamațiune” (cu inter-nat!) sînt înscriși peste treizeci de elevi și eleve — nucleul primei generații de actori profesioniști ai teatrului românesc: Eufrosina Popescu (viitoarea cîntăreață de renume european „Marcolini”), Ralița Mihăileanu, Nicu Andronescu, Ion Curie, Costache Caragiale (întîiul, din cea mai glorioasă familie de oameni de teatru români el, fratele Iorgu, fratele Luca, tatăl clasicului dramaturg).

În sala teatrului Momulo — la întretăierea străzilor Academiei și Edgar Quinet de azi — sală zidită de cel care-i purta numele (rudă cu familia Caragiale!), are loc, la 29 august 1834, examenul public al junilor actori. Examen socotit de istoriografii teatrului nostru drept actul de naștere al Teatrului Național din București.

Pentru tiradele tragediei lui Voltaire **Mahomed sau Fanatismul**, Costache Aristia zugrăvise interiorul sălii „conform cu istoria”. Întîi, „demoazela Caliopi” a cîntat cavatina din opera lui Bellini **Piratul**. Apoi, în entuziasmul nestăvilît al publicului, actorii au declamat focos „rolele” în învăpăiata traducere a lui Heliade. Ma-

(continuare la pg. 90)
Ionuț NICULESCU

„Adaptarea Andei Boldur (și termenul de adaptare are aici un sens exact) n-a reprezentat o simplă muncă de translație. Din materialul foarte vast, anevoie de transpus într-un spectacol, semnatarea a realizat o versiune scenică posibilă, cu respect pentru înțelesurile și factura originalului”. (Valentin Silvestru — „Contemporanul”, 24 februarie 1967).

Alte opinii Andrei Băleanu — „Știința”, 26 februarie 1967; Radu Popescu — „România liberă”, 16 februarie 1967.

1972, septembrie — **Taina castelului din Carpați** (după o idee de Jules Verne).

Teatrul de Stat din Sibiu. Regia Mihai Dimiu. Decorurile Dan Jitianu; costumele: Elena Ionescu. Cu: Mircea Hîndoreanu, Geraldina Basarab, Ion Buleandă, Marius Niță, Teodor Portărescu, Paul Mocanu, Radu Basarab, Constantin Măru, Avram Besoiu, Emilia Porojan, Valeriu Paraschiv, Constantin Stănescu, Costel Rădulescu, Ovidiu Stoichiță.

Spectacol prezentat în cadrul ediției 1972 a Festivalului „Cibinium”.

„...o idee din opera celebrului vizionar stă la baza piesei *Taina castelului din Carpați*... compoziția, atmosfera, localizarea excelentă, ne pot permite să socotim recenta premieră a Teatrului din Sibiu drept o piesă originală. Aceasta pentru buna știință teatrală, fina sensibilitate a autoarei, replica scenică vie, funcțională, directă”. (Alec Popovici — „Teatrul”, 10/1972).

(continuare de la p. 12)

rele dascăl scria în **Curierul românesc**: „...fieștecare întrecea pe celălalt, unul pe toți, toți pe unul”. În culise, nădușea inimosul Aristia, „suflerul” ucenicilor săi, rostind când și când, cu „tremolo”, îndemnul cu valoare documentară în zorii teatrului românesc: „Curaj, nu vă lăsați, copii!”.

Curajul „copiilor” a însemnat biruința scenei naționale. Chiar dacă în 1836 **Societatea filarmonică** va fi interzisă — o întreagă literatură istorică, publicată și

Alte opinii Ion Itu — „Tribuna Sibiului”, 20 septembrie 1972.

III. LUCRĂRI DRAMATICE PUBLICATE

Vis de ianuarie — scenariu de film, „Teatrul”, 8.1978.

„...un scenariu în care este vorba despre Bălcescu, despre pregătirea revoluției din 1848, despre domnia urită a lui Mihail Sturza și împotrivirea tinerilor pașoptiști, — pe scurt despre secolul trecut cu treizeci de ani peste sulă, prins într-un moment pe cit de frământat pe atît de romantic. Sigur, totul este țesut pe firul unei povești de iubire — o imposibilă poveste de iubire, ca toate iubirile mari, nu-i așa? — cu atît mai imposibilă cu cit este dublă. (...) Scenariul Andei Boldur nu abuzează — deci nici nu uzează — ci doar folosește filonul și fiorul dragostei, ca fir conducător într-o seamă de evenimente cunoscute drept grave. Documentat, și bine sprijinit pe datele istorice, scenariul pune atmosfera poetică în slujba contextului social-politic și transformă acel context în cadrul ideal pentru romantica poveste de dragoste și luptă, și una și alta patetice și patetic condiționate de vremuri. (...) Aderența scenaristei față de temă aleasă este vizibilă” (Eva Sirbu — „Cinema” nr. 5/1979).

Rembrandt. Piesă într-un act pentru televiziune. Almanahul „Gong” — 1983 al revistei „Teatrul”.

inedită, aflată în dosarele Arhivelor Statului, așteaptă capitolul dreptei reconstituirii istoriografice — actorii școliți în asprele vremi își vor asuma destinul peregrinilor în „căruța cu paie”. Vor trece granița Milcovului, în Moldova, fraternizînd cu trupa ieșeană, vor privi „peste munți” și vor ajunge curînd să joace sub amenințarea vulturului imperial. Vor școli, la rîndu-le, actori pentru „născînda noastră scenă”, cum spune Kogălniceanu, impunînd astfel „teatrul național”, teatrul nației, al României visate.